

Otázka: Člověk jako osoba

Předmět: Filozofie, Společenské vědy

Přidal(a): Martin Matura

Význam a historie pojmu „osoba“:

- řecká filosofie pojem osoby nevypracovala (*antická filosofie byla velkou měrou soustředěna na obecnost a nutnost*)
- impuls pro promýšlení pojmu „osoba“ bylo především židovsko-křesťanské pojetí člověka jako jediné neopakovatelné bytosti, který je svobodná a za své činy je odpovědná – ovlivnění *filosofie ze strany teologie*
- slova „osoba“ je ekvivalentem řeckého nebo latinského persona (*význam – maska divadelního herce – důležitý je pojem role, kterou představuje jednotlivá maska*)
- hlavní význam slova persona je v identifikaci jedince
 - v římském právu jde o termín označující člověka, který je nositelem práv (*svobodného římského občana – otroci jsou lidé, ale nejsou to osoby*)

profesor Jan Sokol – pojednání o významu „osoby“ jako určité společenské role

- v dějinách kladen důraz na význam „individuální bytost“ než „role“ u pojmu osoby je dán tím, že chápání božské Osoby jako role by vedlo k modalistickému výkladu Boží Trojice – osoba by byla pouze „role“ nebo „způsob projevu“, který na sebe jediný Bůh, což je rozporu s pravověrným křesťanstvím trinitárním monoteismem
- role je něco, co lze chápat jak individuálně (*kdy je herec vydělen z masy jiných a identifikován jako ta či ona postava*) tak i obecně (*jako vzorec chování či jednání, které může být společný mnoha lidí*)

Claude Lévi-Strauss

- vlastní jména, která jsou výrazem individuality svého nositele, mají svůj původ v nějakých obecných charakteristikách, na kterých se původně nositelé jmen podíleli

- pojem „osoby“ je ve filosofii člověka spjat především s identitou a originalitou neopakovatelného jedince, který je středem, původcem a pánem svých činností
- křesťanské myšlení přispělo k personálnímu myšlení – přijalo hebrejské chápání Boha k člověku a lidí mezi sebou = člověk je chápán jako neopakovatelné a jedinečné individuum (*souvislost s teologickým rozpracováním nauky o Boží Trojici – teologové hledali nejvhodnější slovo k popisu božské reality zachycené v Novém zákoně = začíná se používat slovo osoba, respektive božská osoba*)
- božská osoba – termín vzatý od lidí

Aurelius Agustin

- ve svém díle De Trinitate (O Trojici) použil při svých spekulacích o Trojici slovo persona jako ekvivalent řeckého

Boethius (480-534/5)

- upozorňuje, že pojem „osoby“ nemáme dostatečně vypracovaný – je třeba ho **promyslet ve vztahu k jiným pojmům** (*kteří hrají důležitou roli v christologii a trinitologii*) – hlavně pojmy: **přirozenost, podstata a substance**
- „*Ohledně pojmu osoby je však možné vznést značné pochybnosti – definice osoby by mohla být zdokonalena. Jestliže má každá přirozenost osobu, pak rozdíl mezi přirozeností a osobou představuje neřešitelný problém. Neboť není-li osoba totéž co přirozenost a spadá-li do rozsahu pojmu přirozenosti, je obtížné říci, na které přirozenosti se pojem osoby vztahuje, tj. které přirozenosti mohou mít osobu, a které se slovem osoba spojovat nelze. Je zjevné, že subjektem osoby je přirozenost, a že mimo přirozenost nelze pojem osoby použít.*“
- odmítá považovat za osobu nějakou vlastnost (*krása nebo moudrost jsou vlastnostmi osoby, ale sami osobě osobami nejsou*) či obecné pojmy
- soustřeďuje se na substance, mezi kterými se může vyskytovat kandidát na označení jménem osoba (*vypočítává podle Porfyriova stromu*) – „*je tedy zřejmé, že ze všech typů substancí nelze mluvit o osobě v případě neživých látek (kámen), ani v případě těch živých substancí, které nemají smysl (strom), ani v případě těch, které postrádají mysl a rozum (kůň) = osobou nazýváme člověka, Boha, anděla,*“
- definice „osoby“ = **individuální substance rozumové přirozenosti**
- hlavní komponenty personálního myšlení: **individualita, rozumovost** (*racionalita a svoboda*) a **substancialita** (*svébytnost, nezávislost*)
- člověk je bytostně konstantní, neměnný, stále identický, ale také maximálně dynamický
- plně se člověk může uskutečnit pouze ve vztazích k jiným osobám – lidská jedinec je

jakožto svébytná skutečnost (*substance*) bytostně prioritní a vztah je něco, co existuje pouze a jen díky existenci vztahů mezi jedinci

- člověk je po jedné stránce stále stejný, tzv. je zachována jeho individualita, po jiné stránce je jiný, protože se vyvíjí – *vývoj a dynamika života není myslitelná bez neměnného základu a naopak*
- personální uskutečnění je možné jen ve vztahovém charakteru lidského bytí
- sebe-uskutečnění člověka, realizace všech schopností a možností člověka je možná jen ve vztahu k jiným lidem – **být osobou neznamena mít vztah k jiným, předpokladem toho je individualita a svébytnost**
- rozum a svoboda umožňuje vztahovou realizaci lidského života v kontextu jiných osob

Individualita:

- individualita = něco nerozdělitelného
- tvrdit o člověku, že je individuem znamená tvrdit o něm, že je bytostně celistvý, nesložený
- alternativy této pozice je:
- **akcidentalizace člověka** – přesvědčení, že člověk je pouhým projevem či vlastností nějaké vyšší individuality
- skladebný pohled na člověka, který odpovídá výše zmíněnému pojetí nahodilé jednoty
- **Bachur (Benedikt) Spinoza** – nominalistická představa jediné světové substance
- **Georg Wilhelm Friedrich Hegel** – představa vývoje jediného Absolutna (*světového Ducha*)

Definice lidské osoby:

Tomáš Akvinský – personální pojetí člověka

- rozumová přirozenost není dostačující (*jako u Boethia*)
- nejdůležitější je „vlastnictví“ aktu bytí (*souvisí i s teologií – Ježíš Kristus je podle křesťanské víry božskou osobou, která na sebe vzala lidskou přirozenost*)
- Ježíš Kristus – osoba se dvěma přirozenostmi, božskou a lidskou; zůstává jedinou božskou osobou, která na sebe vzala lidství
- zdrojem veškeré dokonalosti je bytí či existence

- **člověk je jakožto osoba nejvýše postaveným typem hmotného jsoucna, protože má rozum a svobodnou vůli, sám si svobodně určuje svoje cíle a za svá rozhodování je odpovědný, je schopen mravnosti a lásky.**